

І. О. Любарська,

учитель української мови та літератури Опорного закладу освіти «Христинівський ліцей» Христинівської міської ради Черкаської області;

Л. В. Сивак,

учитель української мови та літератури Опорного закладу освіти «Христинівський ліцей» Христинівської міської ради Черкаської області;

Л. А. Слюсаренко,

учитель української мови та літератури Опорного закладу освіти «Христинівський ліцей» Христинівської міської ради Черкаської області

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

У сучасному світі технології стали невід'ємною частиною всіх аспектів життя, і освіта не є винятком. Інноваційні підходи, такі як штучний інтелект (ШІ), змінюють парадигму навчання та ставлять перед вчителями нові виклики, водночас відкриваючи широкі можливості для вдосконалення навчального процесу. Використання ШІ в освітньому середовищі сприяє розвитку нових методів навчання, які є адаптивними, інтерактивними та інклюзивними. Це вже не просто далека перспектива, а необхідна складова сучасної педагогіки, особливо в умовах швидкого розвитку цифрових технологій.

На уроках української мови та літератури, що є фундаментальними у формуванні національної самосвідомості, культурної ідентичності та мовної компетенції, інтеграція штучного інтелекту здатна значно підвищити ефективність навчання. Ці предмети вимагають не тільки передачі знань про граматичні та літературні норми, а й розкриття творчого потенціалу, розвитку критичного мислення, формування естетичного смаку та навичок аналізу. Використання інноваційних технологій на уроках української мови та літератури може значно сприяти розвитку цих компетенцій, роблячи навчання більш динамічним і захоплюючим.

Штучний інтелект дозволяє викладачам створювати персоналізовані плани уроків, враховуючи індивідуальні особливості учнів. Це може допомогти краще адаптувати навчальний процес під потреби кожного школяра, зокрема з урахуванням їхнього рівня знань, швидкості засвоєння матеріалу та інтересів. Крім того, інструменти ШІ здатні аналізувати дані про успішність учнів, виявляти слабкі сторони та автоматично пропонувати додаткові матеріали або завдання, що спрямовані на покращення певних аспектів знань. Таким чином, викладач отримує можливість зосередитися на педагогічних завданнях, не витрачаючи зайвий час на рутинні дії, пов'язані з перевіркою та аналізом домашніх завдань або тестів.

Штучний інтелект також відіграє важливу **роль у мотивації учнів**. Завдяки інтерактивним платформам, що використовують елементи гейміфікації, навчальний процес стає більш захоплюючим і стимулює учнів до активної участі. На уроках української мови, де учні зазвичай вивчають складні правила граматики чи орфографії, використання ШІ може зробити цей процес менш монотонним і значно ефективнішим. Наприклад, інтерактивні вправи з використанням ШІ можуть автоматично коригувати помилки, пояснюючи їх наочно і зрозуміло, що дозволяє учням швидше засвоювати матеріал. Це сприяє кращому розумінню мови та її правил, роблячи процес навчання не

просто механічним запам'ятовуванням, а свідомим і продуктивним.

Що стосується літератури, то ШІ може допомогти в аналізі літературних текстів, виділяючи ключові теми, символи та підтексти. Це допомагає учням глибше розуміти зміст твору та взаємозв'язок між різними елементами літературного тексту, що розвиває в них критичне мислення та навички інтерпретації. Учителі, у свою чергу, можуть використовувати ці інструменти для підготовки більш поглиблених аналізів творів, збагачуючи навчальний матеріал додатковими аспектами. Більше того, алгоритми ШІ можуть надавати рекомендації щодо подальших творів для читання, базуючись на інтересах та уподобаннях учня, що стимулює його інтерес до літератури та формує культуру читання.

Штучний інтелект також може стимулювати творчість учнів, пропонуючи їм нові ідеї для написання творів або допомагаючи розвивати їхню стилістику. Такі системи здатні аналізувати написане та давати рекомендації щодо покращення стилю, структури тексту чи навіть глибини змісту. Це допомагає учням навчатися не лише правильно писати, але й виражати свої думки, почуття та ідеї більш чітко та ефективно, що є одним із головних завдань вивчення української мови та літератури.

Отже, інтеграція ШІ на уроках української мови та літератури не тільки сприяє індивідуалізації навчання, але й стимулює розвиток творчих здібностей учнів, їх критичного мислення та емоційного інтелекту. Це відкриває нові горизонти для вчителів, дозволяючи їм **поєднувати традиційні підходи з інноваційними методами**, що допомагають зробити навчання цікавішим, доступнішим і більш ефективним.

Одна з найбільших переваг використання штучного інтелекту у навчальному процесі – це можливість створювати по-справжньому індивідуалізоване навчання для кожного учня. У традиційній класній кімнаті, навіть за умови високого професіоналізму вчителя, не завжди можливо приділити увагу всім учням на належному рівні, враховуючи їхні індивідуальні потреби та особливості навчання. Алгоритми штучного інтелекту дозволяють вирішити цю проблему, аналізуючи величезні масиви даних про успішність, темпи засвоєння матеріалу, наявні прогалини в знаннях, стиль навчання кожного учня. На основі таких даних ШІ може допомогти вчителям створювати персоналізовані навчальні завдання та матеріали, які максимально відповідають потребам кожного учня.

На уроках української мови це може означати більш цілеспрямовану роботу над граматичними або

лексичними аспектами. Наприклад, якщо система ШІ виявляє, що учень постійно робить певну граматичну помилку (наприклад, плутає закінчення іменників у різних відмінках), вона може запропонувати йому спеціально розроблені вправи, що спрямовані на корекцію саме цих помилок. Це дозволяє усунути слабкі місця в знаннях без необхідності вчителю витратити додатковий час на створення індивідуальних завдань для кожного учня.

ШІ також може аналізувати мовленнєві помилки учнів під час виконання усних завдань або творів, підказуючи, як покращити структурованість висловлювань, орфографію чи синтаксис. Це не лише дозволяє учням навчатися на власних помилках, але й стимулює самостійне опрацювання своїх слабких сторін, розвиваючи в них навички самоконтролю та самоаналізу. Таким чином, технології ШІ створюють додаткові можливості для поглиблення знань і самостійного розвитку учня.

Ще одна важлива функція ШІ у цьому контексті – це можливість аналізу прогресу учня на тривалому проміжку часу. ШІ здатен збирати дані про успішність учня протягом навчального року і на основі цього формувати індивідуальні стратегії навчання. Якщо учень показує помітний прогрес у певних аспектах, ШІ може поступово збільшувати складність завдань, мотивуючи його до подальшого розвитку. Якщо ж у якихось темах учень відстає або не демонструє покращення, система може автоматично генерувати додаткові матеріали для закріплення цих знань. Таким чином, навчання стає більш адаптивним і гнучким, підлаштовуючись під темпи та потреби кожного учня окремо.

У контексті літератури ШІ також відкриває **нові можливості для індивідуалізованого підходу до читання.** Окрім стандартних програм, які часто є досить універсальними для всіх учнів, штучний інтелект дозволяє створювати індивідуальні читальні плани, враховуючи інтереси, вподобання та рівень читання кожного учня. Наприклад, якщо учень цікавиться історичною тематикою, алгоритм може рекомендувати йому твори, що висвітлюють історичні події, або літературу з відповідною тематикою. Якщо ж учень надає перевагу фантастичній літературі, система може пропонувати твори саме цього жанру. При цьому важливо, що рекомендації не обмежуються лише шкільною програмою, адже завдяки аналізу літературних уподобань учня можна запропонувати йому додаткові твори, які поглиблюють його знання та інтерес до читання.

Окрім цього, ШІ здатен адаптувати рівень складності текстів до індивідуальних здібностей учня. Це особливо корисно в тих випадках, коли у класі є учні з різним рівнем мовленнєвого або читального розвитку. Наприклад, учням, які мають вищий рівень розуміння літературних текстів, система може пропонувати складніші твори або літературні аналізи. Тим часом для учнів, які потребують більше часу для опанування матеріалу, ШІ може рекомендувати спрощені тексти або спеціальні адаптації, що дозволяють крок за кроком засвоювати інформацію без надмірного стресу чи перевантаження.

Крім того, система може надавати учням додаткові ресурси для пояснення складних літературних або мовних понять. Наприклад, ШІ може запропонувати учню відео, де детально пояснюються певні граматичні правила, або інтерактивні схеми, що візуально демонструють структуру твору чи його аналіз. Такий підхід особливо корисний для учнів, які краще сприймають інформацію через візуальні або аудіальні канали, що сприяє індивідуалізації навчання навіть у межах одного класу.

Ще одним важливим аспектом є можливість використання ШІ для створення адаптивних тестів

і завдань. ШІ здатен постійно коригувати складність завдань у відповідь на успішність учня. Наприклад, якщо учень правильно відповідає на певну кількість запитань, система автоматично підвищує рівень складності наступних завдань. Це створює додаткову мотивацію для учнів, адже вони відчувають, що їхні знання і вміння постійно зростають, а навчання стає більш цікавим і насиченим.

Таким чином, індивідуалізація навчального процесу за допомогою штучного інтелекту не лише підвищує ефективність навчання, але й допомагає кожному учню розвиватися у своєму власному темпі, орієнтуючись на свої сильні сторони та вдосконалюючи слабкі. Це робить процес навчання більш особистісно-орієнтованим, дозволяючи вчителям більше часу приділяти творчим та інтелектуальним аспектам навчання.

Штучний інтелект значно розширює можливості розвитку критичного мислення та творчих здібностей учнів, зокрема на уроках української мови та літератури. Це досягається через різноманітні інструменти та платформи, які дозволяють поглиблювати аналіз текстів і стимулюють креативність учнів.

Перш за все, одним з ключових аспектів є **використання ШІ для детального аналізу літературних творів.** За допомогою спеціалізованих платформ, учні можуть вводити уривки з текстів і отримувати комплексний аналіз, що включає ключові теми, мотиви, стилістичні прийоми та символіку. Такі системи можуть ідентифікувати основні теми твору і пояснювати, як ці теми розвиваються протягом тексту. Вони можуть допомогти розпізнати мотиви персонажів і їхні зміни, а також аналізувати стилістичні прийоми автора, такі як метафори, алегорії чи символи. Це дозволяє учням не лише краще розуміти глибинний сенс літературного твору, але й розвивати вміння критично осмислювати текст, а також формувати власні думки і інтерпретації.

Також ШІ може бути використаний для **генерації критичних запитань до прочитаного матеріалу.** Наприклад, система може створити питання, що перевіряють розуміння ключових аспектів твору, таких як характери, конфлікти або ідеї. Це спонукає учнів до глибшого обдумування прочитаного і розширює їхнє критичне мислення. Платформи ШІ можуть також надати учням можливість порівнювати різні інтерпретації тексту, що дозволяє розвивати навички аргументації і побудови логічних висновків.

Ще один важливий аспект використання ШІ – це підтримка у створенні власних літературних творів. Деякі платформи на основі ШІ пропонують функції, що допомагають учням у написанні есе, оповідань або інших текстів. ШІ може аналізувати структуру тексту, оцінювати логіку викладу думок, стилістичні особливості, а також перевіряти орфографію та граматику. Це надає учням зворотний зв'язок, який допомагає їм покращувати свою письмову практику. Наприклад, система може запропонувати рекомендації щодо покращення зв'язності тексту, уточнення формулювань або використання більш точних слів. Це сприяє розвитку навичок написання, допомагаючи учням зосереджуватися на креативних ідеях, а не на технічних помилках.

Зокрема, платформи з ШІ можуть пропонувати учням різноманітні сценарії для розвитку творчих завдань. Наприклад, учні можуть використовувати ШІ для генерації сюжетних ідей або персонажів для своїх творів. Такі інструменти можуть пропонувати нескінченні варіації сюжетів або допомагати в створенні унікальних характеристик для героїв. Це стимулює учнів до творчого підходу, дозволяючи їм експериментувати з різними стилями і жанрами, що, у свою чергу, сприяє розвитку їхньої креативності.

Крім того, ШІ може допомагати у розробці сценаріїв для літературних аналізів або проєктів. Учні можуть отримати рекомендації щодо структуризації своїх ідей, створення тез і аргументів, що допомагає їм організувати свої думки і представити їх в ясному та логічному вигляді. Це також допомагає їм розвивати навички написання рецензій і критичних оглядів, що є важливими для формування критичного мислення.

З іншого боку, ШІ може сприяти розвитку творчих здібностей через інтерактивні інструменти. Наприклад, платформи можуть запропонувати учням створювати віртуальні проєкти, такі як інтерактивні карти літературних творів або віртуальні галереї, що демонструють їхні літературні аналізи. Це не лише розвиває їхні технічні навички, але й стимулює інтерес до предмету, **дозволяючи учням візуалізувати ідеї і концепції, які вони вивчають.**

Окрім того, системи ШІ можуть допомагати в навчанні співпраці. Наприклад, учні можуть працювати над спільними проєктами, де ШІ слідкує за прогресом кожного учасника, пропонує поради та ресурси для покращення колективної роботи. Це розвиває навички командної роботи, комунікації та організації, що є важливими для сучасного навчального середовища.

Важливо зазначити, що використання ШІ в розвитку критичного мислення та творчих здібностей має бути інтегровано в навчальний процес так, щоб забезпечити не лише технічну підтримку, але й зберегти баланс між технологічними інструментами і традиційними методами навчання. ШІ не замінює людський фактор, а доповнює його, надаючи учням додаткові можливості для навчання і самовираження. Тому, при використанні ШІ, вчителям важливо підтримувати активну участь у навчальному процесі, забезпечуючи ефективний баланс між технологічними інструментами і особистим керівництвом.

Залучення інтерактивних технологій на уроках української мови та літератури може кардинально змінити спосіб навчання і підвищити мотивацію учнів завдяки використанню інноваційних інструментів на базі штучного інтелекту (ШІ). Інтерактивні платформи, що працюють на основі ШІ, надають нові можливості для залучення учнів до навчального процесу, роблячи його більш захоплюючим і ефективним.

Одним з найбільш популярних способів інтеграції ШІ є використання мовних ігор, які не лише сприяють закріпленню знань граматики та орфографії, але й підвищують інтерес до навчання через елементи гри. Платформи такі як Kahoot або Quizlet дозволяють створювати інтерактивні вікторини та тести, які адаптуються до рівня знань учня. Наприклад, за допомогою алгоритмів ШІ ці сервіси можуть автоматично генерувати питання на основі тем, що потребують більше практики, або створювати ігрові сценарії, які відповідають індивідуальним потребам учнів. Це створює динамічне середовище для навчання, де учні можуть активно взаємодіяти з матеріалом, виконуючи завдання у формі вікторин, ігор на швидкість чи навіть симуляцій ситуацій, що допомагає закріплювати знання через активну участь.

Інтерактивні інструменти також забезпечують можливість негайного зворотного зв'язку. Це є одним з найбільш потужних аспектів використання ШІ у навчанні. Наприклад, після виконання тесту з правопису або синтаксису, учні можуть миттєво отримати результати і пояснення до кожної відповіді. Системи ШІ не тільки повідомляють, чи була відповідь правильною, але й надають детальні пояснення та рекомендації щодо помилок. Це дозволяє учням швидко виправляти свої помилки і краще розуміти складні граматичні правила або орфографічні нюанси. Негайний зворотний зв'язок сприяє покращенню навичок самокорекції і самостійного навчання, що

є критично важливими для розвитку незалежних навчальних навичок.

ШІ також може використовуватися для створення адаптованих навчальних маршрутів. Наприклад, платформи можуть аналізувати результати тестування і на основі отриманих даних рекомендувати додаткові матеріали або вправи, які найбільше відповідають потребам конкретного учня. Це забезпечує індивідуальний підхід до навчання, де кожен учень отримує саме ті завдання, які йому потрібні для покращення своїх знань і навичок. Такі платформи можуть також адаптувати складність завдань в залежності від успіхів учня, що дозволяє підтримувати його мотивацію і зацікавленість на високому рівні.

Ще однією перевагою інтерактивних інструментів є можливість інтеграції елементів гейміфікації у навчальний процес. Ігрові механізми, такі як бали, рівні, значки та лідерборди, можуть бути використані для стимулювання учнів до активної участі і досягнення високих результатів. Наприклад, учні можуть заробляти бали за правильні відповіді на питання, що дозволяє їм змагатися з однокласниками і отримувати заохочення у формі віртуальних значків або сертифікатів. Це не тільки підвищує рівень мотивації, але й створює позитивне навчальне середовище, де учні відчують зацікавленість у досягненні нових вершин.

ШІ також може допомогти у створенні інтерактивних навчальних ресурсів, таких як відеоуроки, віртуальні екскурсії з літературних тем або інтерактивні карти літературних творів. Наприклад, учні можуть досліджувати літературні періоди або аналізувати зв'язки між різними літературними героями і подіями через віртуальні моделі або карти, що допомагає їм краще розуміти контекст і значення текстів. Це не тільки робить навчання більш цікавим, але й забезпечує учням можливість активно взаємодіяти з матеріалом, що сприяє глибшому розумінню і запам'ятовуванню інформації.

Крім того, інтерактивні платформи на основі ШІ можуть підтримувати колективну роботу учнів, надаючи можливість для спільного виконання завдань або участі у групових проєктах. Наприклад, учні можуть працювати над спільними літературними проєктами, де кожен учасник має певну роль або завдання, і ШІ може слідкувати за прогресом кожного учня, надаючи рекомендації і зворотний зв'язок. Це сприяє розвитку навичок командної роботи, комунікації і організації, що є важливими для успішного навчання і розвитку учнів.

Інтеграція ШІ в уроки української мови та літератури дозволяє не лише підвищити мотивацію учнів, але й зробити процес навчання більш ефективним і захоплюючим. Залучення інтерактивних інструментів відкриває нові можливості для створення динамічного і адаптивного навчального середовища, яке відповідає потребам і інтересам кожного учня, забезпечуючи йому можливість активно взаємодіяти з навчальним матеріалом і досягати високих результатів.

ШІ може значно спростити процес оцінювання, особливо при перевірці тестових завдань. Використання автоматизованих систем оцінювання дозволяє вчителям швидко та об'єктивно оцінювати знання учнів. Це особливо корисно при проведенні онлайн-занять або дистанційного навчання, де велика кількість завдань може вимагати багато часу для перевірки.

Крім того, ШІ дозволяє ефективно моніторити прогрес кожного учня. Наприклад, система може зберігати дані про виконані завдання, рівень успішності, частоту помилок і на основі цього будувати прогнози щодо подальшого розвитку учня. Це

допомагає вчителям не лише бачити, як розвиваються знання школяра, але й вчасно виявляти прогалини у його навчанні та адаптувати подальші завдання.

Виклики та етичні аспекти використання ШІ

Незважаючи на всі переваги, використання ШІ на уроках української мови та літератури також пов'язане з певними викликами. Одним з головних є необхідність належної підготовки вчителів до використання технологій ШІ. Потрібно не лише володіти базовими знаннями про роботу з такими системами, але й розуміти, як інтегрувати їх у навчальний процес так, щоб це сприяло розвитку учнів, а не замінювало людський фактор.

Ще один важливий аспект – **етичні питання**. Використання ШІ в освіті може викликати побоювання щодо конфіденційності даних учнів, адже для персоналізації навчання системи ШІ збирають та обробляють велику кількість інформації. Тому важливо забезпечити захист особистих даних та дотримуватися етичних норм під час роботи з такими технологіями.

Перспективи використання ШІ у викладанні української мови та літератури

З урахуванням всіх можливостей та викликів, можна стверджувати, що ШІ має величезний потенціал для покращення процесу викладання української

мови та літератури. Інтеграція ШІ дозволяє зробити навчальний процес більш гнучким, інтерактивним та персоналізованим, підвищуючи мотивацію учнів і покращуючи їхні результати.

У майбутньому ШІ може ще більше інтегруватися у навчальні програми, пропонуючи нові формати завдань, автоматизуючи більшість рутинних процесів і дозволяючи вчителям зосередитися на найважливішому – розвитку учнів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Інноваційні технології в освіті: перспективи розвитку. Київ: Видавництво "Освіта", 2023. 215 с.
2. Інтелектуальні системи в освіті: можливості та виклики. Харків: Видавництво "Наукова думка", 2021. 182 с.
3. Штучний інтелект і сучасна освіта: виклики та можливості. Львів: Видавництво "Літературна думка", 2024. 198 с.
4. Штучний інтелект у школі: адаптивні підходи до навчання. Одеса: Видавництво "Школа майбутнього", 2023. 245 с.
5. Цифрові технології в українській освіті: від інновацій до практики. Київ: Видавництво "Академія", 2022. 210 с.

Л. Ф. Качан,

учитель української мови та літератури Малосеvast'янівського ліцею Христинівської міської ради

«А МИ ТУЮ УКРАЇНСЬКУ МОВУ ВЕЛИЧАЄМ, СКРІЗЬ І ВСЮДИ ЇЇ, РІДНУ, МИ ВИВЧАЄМ!»

РОЗРОБКА КВЕСТУ-ГРИ ДЛЯ УЧНІВ 5-6 КЛАСІВ ДО ДНЯ РІДНОЇ МОВИ

Мета:

- умотивувати учнівську молодь вивчати рідну мову, оберігати й примножувати її багатства;
- прищеплювати прагнення здобуття рідномовних знань та пропагування їх у молодіжному середовищі;
- виховувати почуття гордості за надбання нашого народу.

Перебіг заходу

Усі учасники запрошуються до кабінету української мови, стають у коло (групами, по класах і окремо – група одинадятикласників, які проводять цей квест, виконують роль гідів, супроводжуючи команди від пункту до пункту).

Перегляд відеоролика «Страшна війна»

Гід 1. Не зважаючи на російську агресію, сьогодні ми щасливі та горді тим, що мова рідна об'єднала багатьох навколо спільної мети – миру та перемоги! Тож маємо без перешкод пройти всі випробування, здолати труднощі і довести всьому світу, що ми – нація невмирущих, гідних з честю зватися «українцями»!

Гід 2. Перш ніж перейти до наших мовних перегонів та розпочати квест, вмошуйтеся гарненько та послухайте уважно казку про рідну мову.

КАЗКА ПРО РІДНУ МОВУ

Колись давно в одному мальовничому селі жила маленька дівчинка на ім'я Соломія. Вона була дуже цікавою і завжди прагнула бачити нове. Особливо її захоплювала мова — мова її рідного села, її родини, її народу.

Якось, гуляючи лісом, Соломія зустріла старого мудрого діда, який сидів під дубом. Він дивився на небо, а в його очах було море смутку та відчаю.

— Дідусю, чому Ви такий сумний? — запитала дівчинка.

— Я сумую, бо люди почали забувати свою рідну мову. Вона, як пісня, що звучить в серці кожного, і без неї ми можемо втратити свою душу.

Соломія не зрозуміла всього, про що говорив дід, тому попросила його пояснити детальніше.

— Ти знаєш, Соломіє, — почав дід, — рідна мова — це не просто набір слів. Це унікальний ключ до нашої культури, нашої історії, наших думок і почуттів. Вона зберігає в собі мудрість предків і допомагає нам розуміти один одного. Кожне слово, кожна пісня, кожен вислів несе в собі частину наших здобутків, лине з самої глибини душі та є часточкою серця кожного з нас.